

Jean Piaget (1896 - 1981)

Vývojová teorie **Jearna Piageta** patří k vlivným psychologickým konceptům současnosti, přestože se týká "jen" jedné stránky ontogeneze člověka - **kognitivního vývoje**, posléze také paralelně s ním **vývoje morálního** (zkoumal vývoj morálního usuzování jedince). Za základní princip kognitivního vývoje (vývoj myšlení a učení) Piaget považoval kombinaci, prolínání dvou procesů: **asimilace** a **akomodace**.

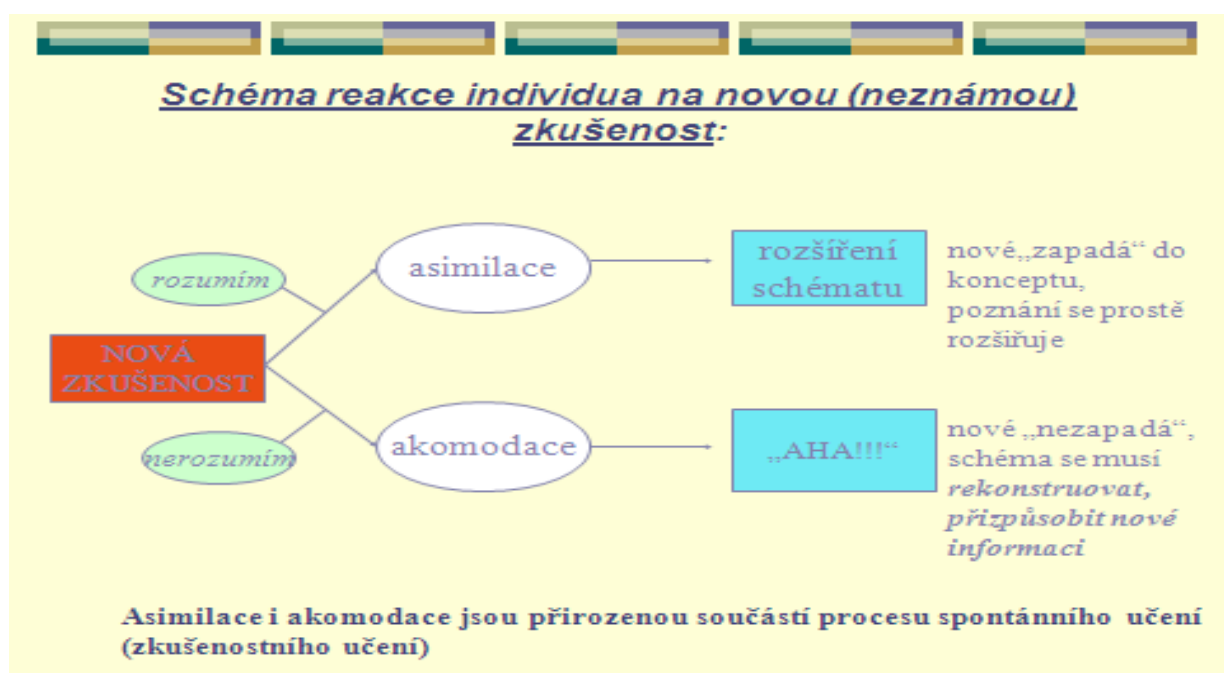
Asimilace spočívá v přijímání, osvojování si či "pozření" nových zkušeností; tyto nové zkušenosti však nemusejí být v souladu s dosavadní úrovní a strukturou poznatků a mysl člověka se proto **akomoduje**, přizpůsobuje novým prvkům, aby obnovila narušenou rovnováhu (podobně jako se akomoduje čočka oka na změnu světelných podmínek).

Schopnost asimilovat nové poznatky i akomodovat se na ně je přitom dána zčásti zráním (mění se v závislosti na zákonitém vývoji, maturaci nervové soustavy), zčásti tím, s jakým množstvím a kvalitou podnětů se člověk setkává.

Podle Piageta se **člověk učí tak, že si v každodenních kontaktech s realitou získává zkušenosti**, a ty si ukládá v *poznávacích strukturách*, které se nazývají *asimilační schémata* (kognitivní schémata). Tato asimilační schémata určují naši senzitivitu (citlivost) na podněty z prostředí, naše učení probíhá tak, jak jsou tato schémata "nastavena". Spontánní učení (zkušenostní poznávání nebo také situační učení, učení z každodenního života) souvisí s neustálou snahou našeho mozku nacházet v předkládaných zkušenostech (objektech a situacích) smysl a význam.

Protože **zkušenosti jsou individuální, jedinečné, jsou asimilační (kognitivní, poznávací) schémata** vytvořená ve zkušenostech **subjektivní**:

- poznávání (učení) je vždy spojeno s emocionálními prožitky (learn by heart)
- každé dítě má specifické způsoby a cesty poznávání (metakognitivní znalosti, zkušenosti z procesu poznávání – vliv tzv. kognitivního stylu jedince, typu inteligence apod.)

Jean Piaget tedy vysvětluje proces učení jako základní mechanismus permanentní (biologické a psychologické) adaptace organismu a prostředí:

- probíhá jako střídání asimilace a akomodace (protichůdnost a zároveň komplementarita);
- mezi asimilací a akomodací se vytváří dynamická rovnováha, která je permanentně narušována a vyrovnávána;
- narušení rovnováhy (jakmile nový poznatek nelze zahrnout do stávajícího kognitivního schématu) vyvolává potřebu okamžitě ji “vybalancovat” - nastává tzv. kognitivní konflikt (zlom), projevující se jako psychická tenze, snaha odstranit problém;
- nastupuje akomodace, tj. měníme své kognitivní schéma pod vlivem nové zkušenosti – objevíme řešení: “AHA!!!” – ekvilibrace - rovnováha (UŽ TOMU ROZUMÍM!!!).

Publikace, v níž Piaget představil svou koncepci "genetické epistemologie", se jmenuje "Psychologie inteligence". Kniha nepojednává ani tak o inteligenci v klasickém pojetí (kvantitativně měřitelná výkonová charakteristika), ale spíše o vývoji způsobu, jakým člověk v průběhu svého vývoje poznává a jak pracuje se získanými informacemi.

Kognitivní vývoj neprobíhá spojitě, některé relativně významné posuny umožňují rozlišovat jednotlivá stadia úrovně poznání. Poznávání a učení tak je podmíněno vývojovou úrovní myšlení dítěte. Zvláštnosti dětského učení v ontogenezi klasifikoval Jean Piaget (1970) do čtyř hlavních stadií:

Vývojové stádium	Věk	Typické znaky
1. senzomotorické	0 až 2 roky	Důležitými procesy jsou: motorická aktivita, vnímání a experimentování. Dítě odlišuje sebe sama od ostatních objektů. Buduje se u něj pojem stálosti objektu, což svědčí o mentální reprezentaci nepřítomného objektu.
2. předoperační	2 až 7-8 let*	Důležitými procesy jsou: řeč, tvoření představ a jednodušší myšlení. Děti se učí užívat jazyka. Myšlení dítěte je egocentrické , vidí vše jen ze svého hlediska, nedokáže se na problém podívat z pozice druhého člověka. Dítě ještě nechápe určitá pravidla činností, určité operace. Dokáže třídit objekty, ale převážně podle jedné charakteristiky. Chápe sice některé vztahy a problémy, ale řeší je v přílišné závislosti na tom, co právě vnímá.
3. konkrétních operací	7-8 let** rané konkrétní operace 9-12 let rozvinuté konkrétní operace	Důležitými procesy jsou: postupně logické myšlení a operování s abstraktními pojmy. Dítě je schopno pochopit identitu. Chápe stálost počtu objektů (6 let), stálost hmotnosti objektů (9 let). Zkouší třídit objekty podle několika charakteristik. Experimentuje s objekty, ale nesystematicky. Zvládá operace na základě reverzibility (vratnost – jestliže 3+2=5, pak 5-2=3), dokáže zaujmout pozici někoho jiného při vnímání a hodnocení poznávaného materiálu – „ odstup “ jako překonání předchozího egocentrismu.
4. formálních operací	11-12 a více let***	Důležitými procesy jsou: abstraktní, formálně logické operace. Dítě už se nemusí opírat o

		smyslovou skutečnost, je schopno usuzovat "jestliže, pak". Při experimentování systematicky obměňuje proměnné, hledá pravidla. Dokáže se vyrovnávat se situacemi, s nimiž se dosud nesetkalo. Operace se spojují ve složitější struktury a dítě s nimi dokáže pracovat oběma směry (přímo i vratně).
--	--	--

Věk je udáván orientačně, mohou existovat interindividuální rozdíly. Teorie Jeana Piageta byla od doby svého vzniku mnohokrát korigována či modifikována. Přesto zůstává jednou z nejvýznamnějších psychologických teorií 20. stol.

*Dítě poznává své okolí v bezprostřední činnosti motorické a senzorycké (senzomotorická úroveň poznávání), později zkoumání pomocí představ (dítě je schopno vymanit se z materiální činnosti a uvádět ji do myšlených vztahů); týká se to téměř všech žáků 1. a 2. ročníku primární školy. Základní strategie učení je *pokus a omyl*.

Poznávání a myšlení v předškolním věku (3-6 let):

Pozorně poslouchá pohádky a příběhy přiměřené věku; má rádo napínavé příběhy s tajemstvím.

Vyprávěné příběhy komentuje, zvláště pokud se týkají rodinných událostí.

Rádo se dívá do knížek, jakože „čte“.

Rozlišuje slova, která podobně zní (pes-bez; pusa-husa...).

Hraje si realisticky (krmí panenku, ukládá ji k spánku, nakládá do nákladního auta a odváží věci jinam, napodobuje zvuk motoru...). Od 3 let si hraje ve skupině, začíná kooperovat, dohaduje se.

Kreslí a kresba se věkem zdokonaluje (detaily).

Třídí předměty podle jednoho logického kritéria.

Rozliší základní tvary a barvy, umí určit *větší – menší, více – méně*; v 5 letech *nejmenší, nejkratší, stejný*; dokáže seřadit předměty *od největšího k nejmenšímu*.

Staví z kostek (3leté – *řada*, 4leté – *pyramida*, 5leté – *schody*)

Je zvědavý, učí se se záplem, má rádo slovní hříčky. Klade otázky: *Proč? Co? Kdy? Kde?*

K dovršení 4. roku už poznají některá velká tiskací písmena, umí se podepsat.

Chápe souslednost každodenních událostí a činností (*ráno vstaneme, oblékneme se a vyčistíme si zuby...apod.*)

**Operační myšlení představuje novou kvalitu – vratnost; teprve teď operační činnosti umožňují dítěti pochopit relace (jako jsou nutné vztahy, např. že A musí být synem B, je-li B otcem A). Konkrétně operační úroveň pak napovídá, že dítě je schopno provádět operace jen na konkrétních předmětech, které může vnímat, konstruovat nebo si je představit.

Pro *stádium raných konkrétních operací (cca 1. a 2. třída)* je typické seskupování a vylučování předmětů na základě jedné společné vlastnosti. Dítě je schopno porozumět jednoduchým pravidlům a odvozovat je v činnostech, méně už uplatňuje pokus a omyl, přemýšlí a vytváří si mentální struktury těchto činností (ví, co dělá, jak a proč). Vyvíjí se schopnost myšlenkově postupovat v opačném směru, aniž by se měnil smysl, což je nejvýznamnější mentální kvalita tohoto období.

Ve *stádiu rozvinutých konkrétních operací (simultánní myšlení – cca 3., 4. a 5. třída)* jsou děti už schopny „odstupu“, tj. podívat se na věc (jev) z pozice druhého (z jiného úhlu pohledu). Mezi 8. a 10. rokem se rozvíjí schopnost mentálně koordinovat dvě nebo více vlastností či představ současně. Děti jsou schopny porozumět složitějším a věcem a abstraktnějším vztahům v učivu, baví je slovní hříčky opouštějí postupy pokusem a omylem a promýšlejí účinky, když porovnávají dvě nebo více situací za různých okolností. Uspořádání předmětů je určováno podle průsečíku mnoha vlastností (využití při mentálním mapování).

***V primární škole s ním nelze počítat a ve vyšších ročnících je naopak třeba počítat s tím, že vedle sebe existují skupiny s rozdílnou úrovní intelektu a hypoteticky deduktivní úsudek bez vizualizace dosahují jen jedinci s rozvinutým formálně operačním myšlením.